

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

แนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาจะใช้ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) โดยนักทฤษฎี เจมส์ เอ็น รอสเนา (James N. Rosenau) เป็นกรอบใหญ่ในการวิเคราะห์ถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อประเทศติมอร์ตะวันออก ซึ่งมีความเกี่ยวพันกันระหว่างปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนี้ ยังจะใช้แนวคิดในเรื่อง ผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) มาเป็นส่วนเสริมในการวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินนโยบายของอินโดนีเซียอยู่บนพื้นฐานและหลักการของผลประโยชน์แห่งชาติหรือไม่

แนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics)

ในการศึกษา ผู้ศึกษาเห็นว่าการใช้ทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน เป็นกรอบช่วยในการอธิบายเรื่อง การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อประเทศติมอร์ตะวันออก จะเหมาะสมที่สุด เนื่องจากทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพัน ซึ่งเสนอโดย เจมส์ เอ็น รอสเนา (James N. Rosenau) นักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นแนวความคิดที่ช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ หรือความเชื่อมโยงที่เกี่ยวกันระหว่างการเมืองภายใน กับสภาพแวดล้อมภายนอก หรือการเมืองภายในกับการเมืองภายนอก หรือ การเมืองระหว่างประเทศ ที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศหนึ่ง ๆ ซึ่งการเชื่อมโยงของปัจจัยภายในและภายนอกประเทศนี้เกิดจากการที่ประเทศต่าง ๆ ต้องมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กัน และมีการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ สิ่งที่เกิดขึ้นกับประเทศหนึ่ง ๆ จะมีผลไปยังประเทศอื่นด้วย ทำให้การกำหนดนโยบายของรัฐต้องได้รับอิทธิพลทั้งจากภายในประเทศและภายนอกประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เจมส์ เอ็น รอสเนา (James N. Rosnau)¹ ได้อธิบายถึงสาระของแนวคิดเรื่องการเชื่อมโยง (Linkage) ในระบบการเมืองระหว่างประเทศ โดยให้แนวคิดว่าการจะเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศได้ดีจะต้องเข้าใจการเมืองภายในประเทศด้วย ขณะเดียวกันการจะเข้าใจการเมืองภายในประเทศได้ดีจะต้องเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศดีด้วยเช่นกัน สำหรับคำจำกัดความของ “การเชื่อมโยง” นั้นหมายถึงลำดับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในระบบหนึ่ง ๆ และมีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในอีกระบบหนึ่ง การเชื่อมโยงนี้จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สิ่งที่ใส่เข้าไป (inputs) และสิ่งที่ออกมา (outputs)

กระบวนการเชื่อมโยง (Linkage Processes) จะแยกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. กระบวนการแทรกตัว (Penetrative Process) เกิดจากสมาชิกของหน่วยการเมืองหนึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของหน่วยการเมืองอื่น โดยมีอำนาจในการจัดสรรต่าง ๆ ร่วมกับสมาชิกของหน่วยการเมืองที่ถูกแทรกตัว

2. กระบวนการตอบโต้ (Reactive Process) เกิดจากการที่สมาชิกของหน่วยการเมืองหนึ่งแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อการแสดงออกของพฤติกรรมของสมาชิกหน่วยการเมืองอื่น โดยที่หน่วยการเมืองแรกไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรคุณค่าแต่อย่างใด

3. กระบวนการเลียนแบบ (Emulative Process) เกิดจาก Input ของหน่วยการเมืองหนึ่งตอบสนองต่อ Output ของหน่วยการเมืองอื่น ด้วยการรับเอาแบบอย่างของ Output นั้นมาใช้ ทั้งสามลักษณะนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวพันกันระหว่างปัจจัยภายในประเทศ และปัจจัยภายนอกประเทศ

องค์ประกอบของความเชื่อมโยง (Component of Linkage Framework) ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกดังนี้

1. ปัจจัยภายใน (Internal Factors) หมายถึง ปรัชญาการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในหรือการเมืองหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย

ตัวแสดง (Actor) ได้แก่ กลุ่มผู้นำ กลุ่มผลประโยชน์ นักบริหาร พรรคการเมือง ข้าราชการ ทหาร นักกฎหมาย

ทัศนคติ (Attitude) ได้แก่ อุดมการณ์ วัฒนธรรมของพรรคการเมือง มติมหาชน

¹ James N. Rosnau, Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems (New York: Free Press, 1969), pp.44-63.

สถาบัน (Institution) ได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ ระบบพรรคการเมือง สถาบันข้าราชการ สถาบันด้านบริหาร สถาบันทหาร การเลือกตั้ง ระบบการสื่อสาร สถาบันทางสังคม

กระบวนการ (Process) ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคมและการคัดเลือก การแยกแยะผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์ การกำหนดนโยบาย การบริหารนโยบาย การบูรณาการ และการแบ่งแยก

2. ปัจจัยภายนอก (External Factors) หรือสภาวะแวดล้อม หมายถึง ปรัชญาการณที่เกิเกิดขึ้นนอกเหนืออาณาเขตของรัฐนั้น ๆ แต่ส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ และมีอิทธิพลต่อการกำหนดหรือการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ปัจจัยภายนอกแบ่งได้ดังนี้

สภาวะแวดล้อมประชิด (Contiguous Environment) หมายถึง กลุ่มของหน่วยการเมืองที่ตั้งอยู่รอบหน่วยการเมืองนั้น ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ยกตัวอย่างเช่น ประเทศอินโดนีเซียมีสภาวะแวดล้อมประชิดกับประเทศติมอร์ตะวันออก และประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

สภาวะแวดล้อมในภูมิภาค (Regional Environment) หมายถึง กลุ่มของหน่วยการเมืองที่อยู่ในบริเวณภูมิภาคที่หน่วยการเมืองนั้น ๆ ตั้งอยู่ และมีความสัมพันธ์ด้วย เช่น ประเทศอินโดนีเซียเป็นกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สภาวะแวดล้อมสงครามเย็น (Cold War Environment) หรือ ความสัมพันธ์ตะวันตก – ตะวันออก หมายถึงรูปแบบลักษณะที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสองค่ายอำนาจทางอุดมการณ์

สภาวะแวดล้อมด้านเชื้อชาติ (Racial Environment) หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ

สภาวะแวดล้อมด้านทรัพยากร (Resource Environment) หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ

สภาวะแวดล้อมด้านองค์การ (Organizational Environment) หมายถึง สถาบันหรือองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีประเทศต่าง ๆ เป็นสมาชิก ยกตัวอย่างเช่น ประเทศอินโดนีเซียได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศต่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็น UN NAM OIC และ ASEAN ฯลฯ

ปัจจัยภายในและภายนอกที่กล่าวมาแล้วนั้นต่างเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิด Inputs และ Outputs ของกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ และผลกระทบต่อกันอย่างสลับซับซ้อน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เราสามารถนำมาใช้ศึกษา และวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของหน่วยการเมือง

หนึ่ง ๆ ได้อย่างสะดวกและสมบูรณ์มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะมีอิทธิพล และความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเท่าเทียม เนื่องจากปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกหนึ่ง ๆ อาจมีความสำคัญ และบทบาทมากกว่าปัจจัยภายใน หรือปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ได้เช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหน่วยการเมืองที่เราจะทำการศึกษาด้วย

สำหรับการศึกษาในเรื่อง การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อประเทศติมอร์ตะวันออกนี้ ผู้ศึกษาจะนำเอาปัจจัยภายใน ไม่ว่าจะเป็น ผู้นำ (Actors) หรือ กลุ่มผู้นำ อันได้แก่ ประธานาธิบดี คณะรัฐบาล ตลอดจนกองกำลังทหาร ที่มีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศ รวมไปถึงสถานการณ์ภายในประเทศ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ความแตกต่างในเรื่องของชาติพันธุ์ ภาษาและศาสนาของประเทศอินโดนีเซีย และปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซีย อาทิ สภาวะแวดล้อมประชิดในภูมิภาค สภาวะแวดล้อมด้านองค์การที่อินโดนีเซียเข้าเป็นสมาชิก สภาวะแวดล้อมด้านทรัพยากร ระบบโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ความไม่มั่นคงในภูมิภาค ปัญหาในเรื่องสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย มติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เป็นต้น มาเป็นหลักในการวิเคราะห์เพราะปัจจัยดังกล่าวทั้งหมดล้วนมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออกทั้งสิ้น

แม้ว่าแนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพันจะสามารถอธิบายปัจจัยในการกำหนดนโยบายต่างประเทศได้อย่างครอบคลุม แต่การใช้แนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพันเพียงอย่างเดียวมาอธิบายพฤติกรรมของรัฐย่อมไม่สามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้นำแนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติมาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ด้วย

แนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest)

ในการศึกษาที่ผู้ศึกษาเห็นว่า ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาหรือพิจารณาการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้อย่างครอบคลุมที่สุด เนื่องจากในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของแต่ละรัฐ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายจะกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินการในการปฏิบัติตนตามนโยบายเพื่อให้ตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของรัฐตนอันเป็นเป้าหมายหลัก

ในการศึกษาที่ได้นำเอาแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติที่มีนักทฤษฎีอธิบายไว้ ดังนี้

ฮันส์ เจ มอร์แกนธอ (Hans J. Morgenthau)² ได้ให้ความหมายของผลประโยชน์แห่งชาติในทางปฏิบัติไว้ว่า “การที่รัฐหนึ่งดำเนินนโยบายใด ๆ รัฐก็มีจุดประสงค์เพื่อปกป้องอธิปไตยของรัฐ ระบอบการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา ภาษา เชื้อชาติของตนไว้จากการรุกรานของชาติอื่น รัฐต่าง ๆ อาจดำเนินนโยบายที่ร่วมมือกัน แข่งขันกัน ถ่วงดุลกัน หรือเป็นพันธมิตรกัน โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนี้รัฐอาจดำเนินนโยบายต่างประเทศบนรากฐานของผลประโยชน์แห่งชาติ และแต่ละรัฐจะกระทำทุกประการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐตน”

โยเซฟ แฟรงเคิล (Joseph Frankel)³ ให้ความหมายผลประโยชน์แห่งชาติว่าหมายถึงการที่รัฐพยายามที่จะปกป้องอธิปไตย และเป็นชาติไว้ โดยผู้นำจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติ และดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์แห่งชาติกับผลประโยชน์แห่งรัฐอื่น ผู้นำจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติตนเป็นสำคัญ

เจมส์ เอ็น รอสเนา (James N. Rosnau)⁴ ได้ให้คำนิยามคำว่าผลประโยชน์แห่งชาติ หมายถึง สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชาติในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และได้อธิบายการใช้แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติเพื่อการวิเคราะห์การเมือง และเพื่อการวิเคราะห์การกระทำทางการเมืองโดยใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การเมือง อธิบาย หรือประเมินแหล่งที่มาของนโยบายต่างประเทศ ส่วนในการวิเคราะห์การกระทำทางการเมือง ก็ได้ใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นวิถีทางในการตัดสิน ประกาศ หรือ กำหนดนโยบายต่างประเทศ

ชาร์ล โอเลิร์ช และอับดุล เอ ซาฮิด (Charles O. Lerche and Abdul A.Said)⁵ ให้ทัศนะว่า ผลประโยชน์แห่งชาติเป็นเป้าประสงค์ระยะยาวและต่อเนื่อง ซึ่งรัฐจะต้องพยายามสงวน

² สุชาติ จุฑาสมิตร, นโยบายของรัฐ อะไร ทำไม และอย่างไร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), น.43.

³ Joseph Frankel, International Relations in a Changing World (Oxford: Oxford University Press, 1979), pp. 86.

⁴ James N. Rosnau, International Encyclopedia of the Social Science (New York: Macmillan Company & the Free Press, 1968), pp. 34.

⁵ Charles O. Lerche, Jr., and Abdul A.Said, Concepts of International Politics (New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1963), pp. 6.

รักษาไว้ ผลประโยชน์แห่งชาติเกิดจากการสังเคราะห์คุณค่านิยมของชาติให้เข้ากับสถานการณ์แวดล้อมของชาตินั้น ๆ และผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน เขาเห็นว่าทุกชาติมีผลประโยชน์แห่งชาติพื้นฐาน 6 ประการ ได้แก่

1. การรักษาไว้ซึ่งการดำรงอยู่เป็นชาติของตน (Self-Preservation) ซึ่งหมายถึง การดำรงรักษาปัจจัยความเป็นชาติ อันได้แก่ รัฐบาล ดินแดน ประชาชน และอำนาจอธิปไตย ปัจจัยนี้จะถือเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานของนโยบายต่างประเทศ

2. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ (Security) ซึ่งหมายถึง การที่รัฐจะดำเนินการความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ เพื่อให้รัฐของตนดำรงอยู่ได้ต่อไป โดยแต่ละรัฐจะมีเป้าหมายของความมั่นคงปลอดภัย ด้วยการป้องกันและลดภัยคุกคามที่มีต่อรัฐตน ซึ่งปัจจัยนี้ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานแรกของนโยบายต่างประเทศเช่นกัน

3. การแสวงหาความกินดีอยู่ดี (Well-Being) หมายถึง การที่รัฐจะดำเนินการเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในรัฐให้มีความกินดีอยู่ดี โดยสามารถวัดได้จากเศรษฐกิจของประเทศ คือ ผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (Gross National Product) และ อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Rate of Economic Growth)

4. การเสริมสร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของชาติ (Prestige) หมายถึง การที่รัฐหนึ่งจะแสดงออกด้วยการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้รัฐอื่นเกิดความชื่นชม ประทับใจ และแสดงออกถึงการยอมรับและเคารพแก่รัฐตน

5. การเผยแพร่อุดมการณ์ของชาติ (Ideology) หมายถึง การที่รัฐหนึ่ง ๆ ซึ่งมีความเชื่อถือในอุดมการณ์ใด ก็พยายามเผยแพร่อุดมการณ์ของตนให้เป็นที่ยอมรับของรัฐอื่น ๆ และพยายามปกป้องมิให้อุดมการณ์ของตนถูกทำลายหรือครอบงำโดยรัฐอื่น ซึ่งปัจจัยในเรื่องอุดมการณ์นี้จะเห็นได้ชัดเจนในยุคสงครามเย็น ซึ่งมีการแบ่งโลกออกเป็น 2 ค่าย คือ ค่ายเสรีประชาธิปไตย และค่ายคอมมิวนิสต์

6. การแสวงหาอำนาจ (Power) ได้แก่ การที่รัฐทุกรัฐจะต้องมีอำนาจ คือ ขีดความสามารถที่รัฐชาติหนึ่ง ๆ จะสามารถกระทำตามเจตนารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งอำนาจที่ทุกรัฐต้องมีอย่างน้อยที่สุดคือ การอยู่รอดของชาติ และคงอำนาจอธิปไตยของตนเองไว้ได้

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐทุก ๆ รัฐ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องการรักษาไว้ซึ่งอิสรภาพและความมั่นคงเป็นอันดับแรก การดำเนินการเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นอันดับสอง เมื่อรัฐสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ข้างต้นแล้ว รัฐก็จะหันมาพยายามปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของพลเมืองในรัฐตน ปัจจัยในการวัดความอยู่ดีกินดี

ของพลเมืองในรัฐก็คือ สภาพเศรษฐกิจ ซึ่งจะพิจารณาได้จากเศรษฐกิจมหภาค (Macro Economic) ได้แก่ GNP (Gross National Product) และอัตราการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ผลประโยชน์แห่งชาติในทางการเมืองระหว่างประเทศ สามารถจำแนกตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้⁶

1. ผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งยวด (Primary Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ทุกชาติ ทุกรัฐจะปกป้องและรักษาไว้อย่างสุดกำลัง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพทางดินแดน ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเพื่อคงความเป็นชาติเอาไว้

2. ผลประโยชน์ที่รองลงมา (Secondary Interest) เป็นผลประโยชน์ที่นอกเหนือไปจากผลประโยชน์ในข้อแรก ซึ่งแต่ละรัฐพยายามปกป้อง และรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของประชาชนของตนในรัฐอื่น รวมถึงสิทธิความคุ้มกันทางการทูตของนักการทูตชาติตนด้วย

3. ผลประโยชน์ถาวร (Permanent Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ค่อนข้างแน่นอน อาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกาลเวลาแต่ก็เป็นส่วนน้อย

ลำดับความสำคัญ (Priority) ของผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดของฮันส์ เจ มอร์เกนธอ (Hans J. Morgenthau)⁷ ในส่วนของผลประโยชน์ของรัฐเดี่ยวนั้น สามารถจำแนกได้ตามลำดับชั้นความสำคัญ อาณา และมิติ ดังนี้

1. ลำดับชั้นความสำคัญ (Priority)

1.1 ผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งยวด (Primary, Vital, Core Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ทุกรัฐต่างปกป้องและรักษาไว้ เพื่อคงความเป็นชาติ (Self-Preservation or Survival) เอาไว้

1.2 ผลประโยชน์ที่รองลงมา (Secondary Interest) เป็นผลประโยชน์นอกเหนือไปจากข้อ 1.1 และแต่ละรัฐพยายามปกป้องและรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของประชาชนของตนในรัฐอื่น รวมถึงคนในชาติตน

⁶ พิษยพันธ์ุ ชาญภูวดล, ผลประโยชน์แห่งชาติ, น.263-267. อ้างถึงในพันเอกจุมพล เฉลยถ้อย, “ผลประโยชน์แห่งชาติอินเดียและปากีสถานในกรณีพิพาทแค้วนัมมูและแคชเมียร์ จากอดีตถึงปัจจุบัน,” (วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น.19-20.

⁷ ทรรศนะของ Morgenthau เกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐที่กล่าวถึงในบทนี้ นำมาจากการรวบรวมของ Thomas W. Robinson เรื่อง National Interest ที่พิมพ์ใน International Studies Quarterly 11 (June 1967), pp. 137-151 ซึ่งนำมาพิมพ์อีกใน Fred A. Sondermann, William C. Olsen and David S. McLellan, The Theory and Practice of International Relations (New Jersey Prentice-Hall 1970), pp. 99-209.

1.3 ผลประโยชน์ถาวร (Permanent Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ค่อนข้างแน่นอน แปรเปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่ก็เป็นส่วนน้อย

1.4 ผลประโยชน์แปรเปลี่ยน (Variable Interest) เป็นผลประโยชน์ที่เกิดจากความ ต้องการของกลุ่มผลประโยชน์เฉพาะหรือจากมติมหาชนหรือกลุ่มนักการเมือง ซึ่งอาจเป็น ผลประโยชน์ที่แปรสภาพมาจากผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งยวด หรือ ผลประโยชน์ถาวร

1.5 ผลประโยชน์ทั่ว ๆ ไป (General Interest) เป็นผลประโยชน์ที่แต่ละรัฐสามารถ ปฏิบัติได้ในระดับกว้างและรัฐส่วนใหญ่มักยึดถือปฏิบัติกัน

1.6 ผลประโยชน์เฉพาะ (Specific Interest) เป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตาม สถานการณ์ และในสภาวะแวดล้อมบางขณะที่เป็นผลมาจากการดำเนินการตามผลประโยชน์ ทั่ว ๆ ไป

จากการที่รัฐต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นจะมีผลประโยชน์ในลักษณะสากล (International Interest) เกิดขึ้นใน 3 ลักษณะ ได้แก่

1.7 ผลประโยชน์ร่วมกัน (Identical Interest) ระหว่างรัฐชาติ ที่มีความต้องการ ร่วมกัน

1.8 ผลประโยชน์สอดคล้องกัน (Complementary Interest) ระหว่างรัฐ เป็น ผลประโยชน์ที่มีพื้นฐานของความต้องการที่ไปในทางเดียวกัน ทำให้รัฐต่าง ๆ เห็นพ้องต้องกันใน กรณีใดกรณีหนึ่ง

1.9 ผลประโยชน์ขัดแย้งกัน (Conflicting Interest) เป็นผลประโยชน์ที่ขัดกัน ระหว่างรัฐต่าง ๆ และอาจเป็นผลประโยชน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ โดย ผลประโยชน์ร่วมกัน หรือผลประโยชน์สอดคล้องกันก็อาจกลายเป็นผลประโยชน์ขัดแย้งกันได้

2. อาณา (Space) ของผลประโยชน์ คือ การที่ผลประโยชน์ของรัฐหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อ ผลประโยชน์โดยส่วนรวมของโลกก็ได้เพียงใดสามารถแยกพิจารณาได้ 3 ระดับ

2.1 ผลประโยชน์แห่งชาติในระดับอาณาแห่งชาติและบริเวณประชิด ได้แก่ ผลประโยชน์ที่ใกล้ตัวรัฐมากที่สุด เป็นผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่ง

2.2 ผลประโยชน์แห่งชาติในระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่กำลังทวีความ สำคัญขึ้นทุกขณะ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคได้รวมตัวกันเป็นองค์กรในระดับภูมิภาคเพื่อ ปกป้องผลประโยชน์ของภูมิภาคตน

2.3 ผลประโยชน์แห่งชาติในระดับโลก เป็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ หรือ ความหวังที่จะให้เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่

3. มิติ (Time) ของผลประโยชน์แห่งชาติ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.1 ผลประโยชน์ระยะใกล้หรือวัตถุประสงค์ระยะใกล้ (Short - range objectives) เป็นวัตถุประสงค์ที่อาจบรรลุผลในอนาคตที่มองเห็นได้ เช่น การรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราช หรือ ดินแดนของตน

3.2 ผลประโยชน์ระยะกลางหรือวัตถุประสงค์ระยะกลาง (Middle - range objectives) เช่น ความพยายามของรัฐที่จะส่งเสริมความต้องการทางเศรษฐกิจที่เพียงพอกับความต้องการของคนในชาติ การสร้างอำนาจและเกียรติภูมิของรัฐ

3.3 ผลประโยชน์ระยะยาว หรือวัตถุประสงค์ระยะยาว (Long - range objectives) เป็นแผนการที่เกี่ยวข้องกับองค์การทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของระบบระหว่างประเทศ

สิ่งที่เป็นที่ยอมรับเกี่ยวกับผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญประการหนึ่งคือ ผลประโยชน์แห่งชาติจะแปรเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับการศึกษาเรื่อง การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อประเทศติมอร์ตะวันออก ผู้ศึกษาจะใช้แนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพันมาใช้ในการอธิบายถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซีย และ ใช้แนวความคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ของ Charles O. Lerche and Abdul A. Said ที่กล่าวถึง ผลประโยชน์แห่งชาติพื้นฐาน 6 ประการ มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียว่าได้คำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติในด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และเกียรติภูมิ ของประเทศตนเป็นหลักเพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่ายังไม่มียานวิจัยฉบับใดที่ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่อง “การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อประเทศติมอร์ตะวันออก” ในช่วงก่อนและหลังติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราช ในลักษณะเดียวกับที่ผู้ศึกษาได้จัดทำ อย่างไรก็ตาม มียานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องในบางส่วนซึ่งสามารถนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ได้ โดยแบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับประเทศอินโดนีเซียในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้นำ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับประเทศอินโดนีเซีย อาทิ งานของ วิเชียร คุระทอง⁸ ในหนังสือเรื่อง ชูฮาร์โต: อิเหนาคงกระพัน ผู้ทำทลายโลก โดยวิเชียรได้นำเสนอเรื่องราวความเป็นมาของชูฮาร์โต ตั้งแต่ประวัติการเกิด การศึกษา การทำงาน อีกทั้งยังฉายให้เห็นภาพกลยุทธ์การได้มาซึ่งอำนาจแบบเบ็ดเสร็จของชูฮาร์โต ที่ทำให้เขาสามารถรักษาอำนาจไว้ได้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน ไปพร้อม ๆ กับการเล่าเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในอินโดนีเซียในสมัยนั้นควบคู่กันไป

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึง ชูฮาร์โต ผู้ที่เกิดในครอบครัวชาวนายากจน การศึกษาน้อย แต่สามารถไต่เต้าจนได้ตำแหน่งนายพล และเป็นผู้นำประเทศที่ครองอำนาจนานที่สุดคนหนึ่งในเอเชีย เขาเป็นขวัญใจคนทั้งประเทศเพราะได้ต่อสู้ทางการเมืองจนสามารถปลดแอกอินโดนีเซียจากการตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ได้ในที่สุด ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี ที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ชูฮาร์โต สามารถกุมอำนาจทางการเมือง ทหาร และเศรษฐกิจของประเทศแบบเบ็ดเสร็จ เขาและครอบครัว รวมไปถึงบริวารใกล้ชิดได้เข้าควบคุมเครือข่ายธุรกิจสำคัญ ๆ ของประเทศไว้ แต่เมื่ออินโดนีเซียประสบกับปัญหาวิกฤตทางการเงิน เศรษฐกิจทรุด สินค้าขึ้นราคา และมีคนว่างงานมากขึ้น จนทำให้เกิดการเดินขบวนประท้วงของนักศึกษาและประชาชนมากมาย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขาต้องลงจากตำแหน่งประธานาธิบดีในท้ายที่สุด

⁸ วิเชียร คุระทอง, ชูฮาร์โต: อิเหนาคงกระพัน ผู้ทำทลายโลก (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2541).

การศึกษาหนังสือเล่มนี้ ทำให้เข้าใจและรู้สึกมากขึ้นเกี่ยวกับตัวประธานาธิบดีซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย ไม่ใช่รู้จักแค่แบบผิวเผินและฉาบฉวย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะปัจจัยด้านผู้นำถือได้ว่าเป็นปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียส่วนหนึ่ง การทำความเข้าใจในบุคลิกและพฤติกรรมของผู้นำย่อมส่งผลให้สามารถคาดการณ์แนวโน้มในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศของประเทศนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้เน้นสะท้อนแค่ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาของผู้นำเท่านั้น ยังขาดปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซีย

นอกจากนั้น ในหนังสือของ ภูวดล ทรงประเสริฐ⁹ เรื่อง อินโดนีเซีย : อดีตและปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2547) ก็ได้นำเสนอในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของอินโดนีเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยทำการศึกษาในลักษณะของประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ (Analytical history)

ภูวดล ทรงประเสริฐ ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า อินโดนีเซียในยุคหลังได้รับเอกราช มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ขณะเดียวกันอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศก็ยังคงมีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพัฒนาการอินโดนีเซียยุคใหม่ อินโดนีเซียอยู่ใต้การปกครองของประธานาธิบดีซูฮาร์โต กว่า 3 ทศวรรษ มีปัญหาภายในเกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ การคอร์รัปชันและการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่ท้ายที่สุด อินโดนีเซียก็ได้ทำการปฏิรูปการเมืองแบบประชาธิปไตย ปฏิรูปเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ปฏิรูประบบราชการและกองทัพ ตลอดจนการปฏิรูปสังคมอินโดนีเซียในมิติต่าง ๆ อย่างกว้างขวางตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากระบวนการปฏิรูปต่าง ๆ เหล่านี้มีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยมา แต่ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งในมิติที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ และผลกระทบของปัญหาใหม่ ๆ ซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นในปัจจุบันก็ยังคงเป็นสิ่งที่ทำลายประเทศอินโดนีเซียต่อไป

ผู้ศึกษาได้รับประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ในเรื่อง องค์ความรู้พื้นฐานของประเทศอินโดนีเซียในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจประเทศอินโดนีเซียมากยิ่งขึ้นจากบริบทที่เกิดขึ้นทั้งจากภายใน และภายนอกประเทศอินโดนีเซีย

⁹ ภูวดล ทรงประเสริฐ, อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539).

ซึ่งบริบทเหล่านี้ย่อมจะส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดทิศทางนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาปรับใช้ให้เข้ากับเรื่องการค้าเสรีนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออกได้ ยกตัวอย่างเช่น ในสมัยของซูฮาร์โตที่ซูฮาร์โตมีรากฐานทางการเมืองที่เข้มแข็งเนื่องจากอยู่ในตำแหน่งประธานาธิบดีมาอย่างยาวนาน มีกองกำลังทหารที่เข้มแข็ง ทำให้นโยบายต่างประเทศในยุคนั้นไม่ได้คำนึงถึงเรื่อง สิทธิมนุษยชนมากนัก ดังนั้นจึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจนักที่อินโดนีเซียได้ทำการปราบปรามกับฝ่ายตรงข้ามอย่างติมอร์ตะวันออกอย่างรุนแรง ในสมัยต่อมา เมื่อ ปี.เจ ฮาบิปี ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ปัญหาเรื่องติมอร์ตะวันออกก็เบาบางลง เพราะนโยบายของอินโดนีเซียก็เปลี่ยนแปลงไป ฮาบิปีต้องการที่จะทำการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ และต้องการสร้างภาพพจน์ใหม่ให้อินโดนีเซียเป็นที่ยอมรับจากชุมชนระหว่างประเทศ ดังนั้น ฮาบิปีจึงใช้นโยบายส่งเสริมเรื่องสิทธิมนุษยชน มีการจัดตั้งโครงการรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พร้อมทั้งยังมีการขอโทษต่อทั้งติมอร์ตะวันออกและอาจะเห็นเรื่องการปราบปรามอย่างทารุณโหดร้ายต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในสมัยซูฮาร์โต เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หนังสือเรื่อง อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน ฉบับนี้ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเทศอินโดนีเซียเฉพาะในสมัยของประธานาธิบดีซูฮาร์โตจนถึงสมัยของนางเมกาวัตตีเท่านั้น ผู้เขียนจึงต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียในสมัยของรัฐบาลประธานาธิบดีซูซีโล บัมบังบุดโยโน (ประธานาธิบดีของอินโดนีเซียปัจจุบัน) เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์และเพื่อให้ภาคนิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับประเทศติมอร์ตะวันออกในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา

กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของประเทศติมอร์ตะวันออกในด้านต่าง ๆ ได้แก่ งานศึกษาของ Frédéric Durand¹⁰ เรื่อง East Timor: a Country at the Crossroads of Asia and the Pacific, a Geo-historical Atlas เป็นงานศึกษาที่อุทิศให้แก่ประชาชนติมอร์ตะวันออกที่ผ่านการต่อสู้มากมายจนสามารถเรียกร้องเอกราชได้สำเร็จ งานวิจัยชิ้นนี้จะแตกต่างจากการนำเสนอของหนังสือเล่มอื่น เนื่องจากจะนำเสนอความรู้ในเรื่องของปัจจัยทางภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา

¹⁰ Frédéric Durand, East Timor: a Country at the Crossroads of Asia and the Pacific, a Geo-historical Atlas (Bangkok: Silkworm Books, 2006).

ประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ ฯลฯ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 8 บท โดยแต่ละบทจะใช้แผนที่ทางภูมิศาสตร์ประกอบการอธิบายอย่างละเอียด พร้อมทั้งให้ข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับประชากร เขตแดน การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเทศติมอร์ตะวันออกอย่างถูกต้องเพราะมีหลักฐานประกอบอย่างชัดเจนอันเป็นความรู้ในอีกแง่หนึ่งที่ทำให้ยากจากงานศึกษาเล่มอื่น ทว่า การศึกษานี้มีข้อจำกัดทางวิทยาศาสตร์อันเกี่ยวกับเหตุการณ์บางเหตุการณ์ที่ไม่สามารถระบุออกมาเป็นตัวเลขที่แน่นอนได้

ขณะงานเขียนของ องอาจ คล้ามไพบูลย์¹¹ ในหนังสือเรื่อง “ติมอร์เอกราชเลือด” (ค.ศ. 1999) จะทำการศึกษาเกี่ยวกับประเด็น ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจและสังคมของติมอร์ตะวันออก ผ่านการค้นคว้าหาข้อมูล และจากประสบการณ์จริงที่ องอาจ คล้ามไพบูลย์ได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสในฐานะที่เป็นผู้แทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยไปเป็น “ผู้สังเกตการณ์นานาชาติ” (International Observer) การลงประชามติของชาวติมอร์ตะวันออก

ข้อสรุปที่ได้คือ ติมอร์ตะวันออกเป็นอดีตเมืองขึ้นของโปรตุเกสและอินโดนีเซีย ก่อนที่ติมอร์ตะวันออกจะได้รับเอกราช ประชาชนติมอร์ตะวันออกต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อเอกราช ทำให้ถูกปราบปรามอย่างรุนแรงจากอินโดนีเซีย โดยเฉพาะการสังหารหมู่ชาวติมอร์ตะวันออกที่สุสานซานตาครูซ ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนครั้งใหญ่ที่สุดในสมัยซูฮาร์โต เพราะซูฮาร์โตมีนโยบายบูรณาการที่ปรารถนาให้ติมอร์ตะวันออกเป็นจังหวัดที่ 27 ของประเทศอินโดนีเซีย รัฐบาลกลางอินโดนีเซียพยายามที่จะเปลี่ยนวัฒนธรรมแบบติมอร์ตะวันออก รวมทั้งสภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจไปยังทิศทางที่ทำให้พวกเขาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับติมอร์ส่วนอื่น ๆ ทว่า เมื่ออินโดนีเซียเริ่มประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ผนวกกับการประณามและกดดันจากนานาชาติมากขึ้นในเรื่องนโยบายของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก ทำให้รัฐบาลอินโดนีเซียยินยอมให้ชาวติมอร์ตะวันออกลงประชามติเพื่อแยกตัวเป็นเอกราชจากอินโดนีเซีย ในวันที่ 30 สิงหาคม 2542 ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกกว่าร้อยละ 80 ออกเสียงสนับสนุนการแยกตัวเป็นเอกราช จึงก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในติมอร์ตะวันออกไม่ว่าจะเป็น การเผาบ้านเรือน การทำร้ายร่างกาย และการล่องละเมิดทางเพศ รวมไปถึงการสังหารโดยกลุ่มกองกำลัง Militia ที่นิยมอินโดนีเซีย ทำให้ประชาชนติมอร์ต้องตกอยู่ในสภาพที่ทันทุขุขุทรมาณอย่างแสนสาหัส สหประชาชาติจึงได้ตัดสินใจ

¹¹ องอาจ คล้ามไพบูลย์, ติมอร์เอกราชเลือด (กรุงเทพฯ: บริษัทไพลินสีน้ำเงิน, 2542).

จัดตั้งกองกำลังนานาชาติ International Force in East Timor – INTERFET) เพื่อส่งเข้าไปรักษาสันติภาพในติมอร์ตะวันออก ก่อนที่เหตุการณ์ความรุนแรงจะลุกลามไปมากกว่านี้

การนำเสนอข้อมูลดังกล่าวของ อดอง คัลัมไพบูลย์ ได้ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในติมอร์ตะวันออก ตั้งแต่อดีตจนถึงวันที่มีการลงประชามติเพื่อแยกตัวเป็นเอกราชจากอินโดนีเซีย ทำให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศติมอร์ตะวันออกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้รับมุมมองและข้อสังเกตใหม่ ๆ จากผู้เขียน ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้ในการทำภาคนิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากกว่าเดิม

นอกจากนี้ ยังมีงานศึกษาจาก วิทยา สุจริตธนารักษ์ และ สุภาศพรพรณ ชันชัย ในเอเชียรายปี¹² เรื่อง ติมอร์ตะวันออก ฉบับตั้งแต่ปี ค.ศ.2000 จนถึงปี ค.ศ.2007 ที่จะทำการศึกษาในเรื่องการเมืองการปกครองของติมอร์ตะวันออกโดยตรง โดยจะนำเสนอทั้งในประเด็นของความเป็นมา การเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ ซึ่งจะมีการนำเสนอถึงบทบาทของประเทศอินโดนีเซีย และบทบาทของประเทศอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับติมอร์ตะวันออก

บทความในเอเชียรายปีเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออก โดยจะนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในติมอร์ตะวันออกตามลำดับเวลาอย่างทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอในลักษณะการมองผ่านประเทศติมอร์ตะวันออกโดยตรง มีการศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศที่ติมอร์ตะวันออกมีต่อประเทศอินโดนีเซียและประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการมองที่ตรงข้ามกับภาคนิพนธ์ที่ศึกษาอยู่ เพราะผู้ศึกษาจะทำการศึกษาในประเด็นความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศที่อินโดนีเซียมีต่อประเทศติมอร์ตะวันออก

¹² วิทยา สุจริตธนารักษ์ และ สุภาศพรพรณ ชันชัย, “ติมอร์ตะวันออก,” เอเชียรายปี 2000/2543-2007/2550 (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543-2550).

กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศของประเทศอินโดนีเซีย และประเทศติมอร์ตะวันออก ซึ่งจะกล่าวถึงแนวโน้มภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจในนโยบายต่างๆ ของทั้งประเทศอินโดนีเซียและติมอร์ตะวันออก

กลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศของประเทศอินโดนีเซียและประเทศติมอร์ตะวันออกจะสามารถพบได้ในงานศึกษาของ ร.ท.หญิง กนกวรรณ อภิวัตติ¹³ ในภาคนิพนธ์ตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2546 เรื่อง อินโดนีเซียกับการแยกตัวเป็นเอกราชของติมอร์ตะวันออก ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกื้อหนุนให้การเรียกร้องเอกราชในติมอร์ตะวันออก ประสบผลสำเร็จ และศึกษาสภาวะการเมืองของโลกในระดับต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการเรียกร้องเอกราชดังกล่าว

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้การแยกตัวเป็นเอกราชของติมอร์ตะวันออกประสบความสำเร็จ จะมีทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายใน ได้แก่ ความแตกต่างในเรื่องของวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ภาษา และศาสนาระหว่างติมอร์ตะวันออก เป็นต้น ในส่วนของปัจจัยภายนอก อันได้แก่ การยึดครองของต่างชาติในอดีต การถอนตัวของโปรตุเกสออกจากติมอร์ตะวันออก การประณามการบุกรุกติมอร์ตะวันออกของอินโดนีเซียจากสหประชาชาติ และปัจจัยอื่น ๆ โดยผู้เขียนได้นำทฤษฎีและแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในติมอร์ตะวันออก ซึ่งทฤษฎีและแนวคิดที่มีผลต่อปัจจัยภายใน ได้แก่ ลัทธิชาตินิยม แนวคิดการปะทะกันทางอารยธรรม แนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ ส่วนแนวคิดที่มีผลต่อปัจจัยภายนอก ได้แก่ โลกาภิวัตน์ แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องอำนาจอธิปไตย (รัฐ) มีความสำคัญลดลง และประเด็นสิทธิมนุษยชน เข้ามาใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ดังกล่าว

ภาคนิพนธ์ฉบับนี้มีความแตกต่างจากภาคนิพนธ์ที่ศึกษาอยู่ในประเด็นที่ว่า ภาคนิพนธ์ของ ร.ท.หญิง กนกวรรณ อภิวัตติ จะศึกษาในภาพรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบบังการเรียกร้องของติมอร์ตะวันออกประสบความสำเร็จ ส่วนภาคนิพนธ์ที่ศึกษาอยู่นี้จะศึกษาถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก ซึ่งจะเป็นมุมมองของประเทศ

¹³ ร.ท.หญิง กนกวรรณ อภิวัตติ, “อินโดนีเซียกับการแยกตัวเป็นเอกราชของติมอร์ตะวันออก,” (ภาคนิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546).

อินโดนีเซียที่มีต่อติมอร์ตะวันออกโดยตรง แต่ภาคนิพนธ์ของร.ท.หญิง กนกวรรณ ก็ได้ช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้ติมอร์ตะวันออกแยกตัวออกมาเป็นประเทศเอกราชได้สำเร็จ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก

นอกจากนั้น ยังมีงานศึกษาของ ปรียงูช ชัยชนะวงศ์¹⁴ ในภาคนิพนธ์เรื่อง “อินโดนีเซียกับติมอร์ตะวันออก: ศึกษาปัจจัยที่ผลักดันให้รัฐบาลอินโดนีเซียสมัยนายฮาบีบีเปลี่ยนแปลงนโยบายการยึดครองติมอร์ตะวันออก” ได้ทำการศึกษากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการยึดครองติมอร์ตะวันออกของอินโดนีเซียในสมัยประธานาธิบดีฮาบีบี โดยมีขอบเขตการศึกษากการดำเนินนโยบายการยึดครองติมอร์ตะวันออกตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต (ค.ศ.1975) จนถึงการยุตินโยบายดังกล่าวในสมัยประธานาธิบดีฮาบีบี ค.ศ.1999

ภาคนิพนธ์ฉบับนี้ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า ในสมัยของประธานาธิบดีซูฮาร์โต อินโดนีเซียได้เข้าไปแทรกแซงทางด้านการทหารและประกาศยึดครองดินแดนติมอร์ตะวันออก ซึ่งเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ และสหประชาชาติได้ออกมาเรียกร้องให้อินโดนีเซียถอนทหารออกไปจากติมอร์ตะวันออก ทว่า อินโดนีเซียก็มิได้สนใจ ทั้งยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในติมอร์ตะวันออกมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม นโยบายการยึดครองติมอร์ตะวันออกได้เปลี่ยนแปลงไปภายหลังจากประธานาธิบดีฮาบีบีขึ้นมำดำรงตำแหน่ง ซึ่งสาเหตุที่ประธานาธิบดีฮาบีบีได้ยุตินโยบายการยึดครองติมอร์ตะวันออก เนื่องมาจากปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้นำ กล่าวคือ การเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีของฮาบีบี ไม่ได้ผ่านการเลือกตั้งจากประชาชน นอกจากนี้ ประธานาธิบดีฮาบีบีเองก็มิได้มีฐานการเมืองที่แข็งแกร่งเช่นเดียวกับประธานาธิบดีซูฮาร์โต ดังนั้น ประธานาธิบดีฮาบีบีจึงต้องการสร้างความชอบธรรมขึ้นมาในการปกครองประเทศ โดยการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงปัญหาการแยกตัวเป็นเอกราชของติมอร์ตะวันออกด้วย นอกจากนี้จากการที่ประธานาธิบดีฮาบีบีถูกกดดันจากนานาชาติและสหประชาชาติ ในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในติมอร์ตะวันออก ทำให้ประธานาธิบดีฮาบีบีต้องขอความช่วยเหลือจากสหประชาชาติ ในการดำเนินการให้เอกราชในติมอร์ตะวันออก และยุติการยึดครองติมอร์ตะวันออกในที่สุด

¹⁴ ปรียงูช ชัยชนะวงศ์, “อินโดนีเซียกับติมอร์ตะวันออก: ศึกษาปัจจัยที่ผลักดันให้รัฐบาลอินโดนีเซียสมัยนายฮาบีบีเปลี่ยนแปลงนโยบายการยึดครองติมอร์ตะวันออก,” (ภาคนิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2543) .

การศึกษาภาคินิพนธ์ฉบับนี้ได้้นำแนวความคิดและทฤษฎีเรื่อง การเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics Theory) ของเจมส์ เอ็น โรสเนา (James N.Rosenau) มาใช้ โดยจะนำเสนอทั้ง ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของซูฮาร์โตใน สมัยของประธานาธิบดีฮาบีบี

งานศึกษาของ ปรียณูช ชัยชนะวงศ์ นี้ ถือได้ว่ามีความคล้ายคลึงกับภาคินิพนธ์ที่ศึกษา อยู่ทั้งในเรื่องของ วัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ต้องการมุ่งศึกษาความเป็นมาและปัญหาที่เกิดขึ้นใน ติมอร์ตะวันออก รวมไปถึงศึกษาแนวนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก และ ในเรื่องของกรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษาด้วย แต่ในภาคินิพนธ์ที่ศึกษาอยู่นี้จะทำการศึกษาต่อ ยอดงานศึกษาของ ปรียณูช เพิ่มขึ้นไปอีก ในเรื่องของขอบเขตการศึกษาการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศของอินโดนีเซียต่อติมอร์ตะวันออก คือ จะศึกษาถึงสมัยของ ซูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน ประธานาธิบดีอินโดนีเซียคนปัจจุบัน

และงานศึกษาอีกชิ้นที่อยู่ในกลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศของประเทศ อินโดนีเซียและติมอร์ตะวันออก ก็คือ แถลงการณ์รัฐบาลอินโดนีเซียเกี่ยวกับปัญหา ติมอร์ตะวันออก¹⁵ ของสถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซีย ประจำกรุงเทพ เมื่อปี พ.ศ.2519 ไม่ว่าจะ เป็นแถลงการณ์รัฐบาลสาธารณรัฐอินโดนีเซียเกี่ยวกับเหตุการณ์ล่าสุดในปอร์ตุเกสติมอร์ ที่ออก เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม วันที่ 8 ธันวาคม 10 ธันวาคม 14 ธันวาคม และ 22 ธันวาคม พ.ศ.2519 โดย แถลงการณ์ดังกล่าวจะเป็นแถลงการณ์จากรัฐมนตรีว่าการข่าวสารแห่งอินโดนีเซียที่ได้แถลงถึง ท่าทีและหลักการของรัฐบาลอินโดนีเซีย ที่มีต่อเหตุการณ์ที่ ติมอร์ตะวันออกเรียกร้องการแยกตัว เป็นเอกราชออกจากอินโดนีเซียโดยกลุ่มเฟรติลิน หลังจากที่โปรตุเกสถอนตัวออกไปจาก ติมอร์ตะวันออก ในปี 2518 ทำให้อินโดนีเซียส่งทหารเข้ายึดครองติมอร์ตะวันออกโดยหวังผนวกเข้า เป็นจังหวัดที่ 27 จนถูกประณามจากนานาชาติ

ใจความสรุปในแถลงการณ์มีดังนี้คือ รัฐบาลอินโดนีเซียยินยอมที่จะให้สิทธิกับ ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกในการลงประชามติเลือกอนาคตของตนเองว่าจะรวมเป็นส่วนหนึ่ง ของประเทศอินโดนีเซีย หรือจะแยกตัวออกมาเป็นเอกราช โดยผลที่ออกมารัฐบาลอินโดนีเซียจะ

¹⁵ สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซีย ประจำกรุงเทพ, แถลงการณ์รัฐบาลอินโดนีเซียเกี่ยวกับปัญหา ติมอร์ตะวันออก (กรุงเทพฯ: สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซีย, 2519), น. 5.

ยอมรับและเคารพในการลงคะแนนเสียงดังกล่าว เพราะถือว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นหนทางแห่งสันติวิธี ทว่า การประกาศเอกราชอย่างพลการของขบวนการเรียกร้องเอกราชเฟรติลิน รัฐบาลอินโดนีเซียเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพราะปราศจากการยินยอมพร้อมใจจากกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ในติมอร์ตะวันออก ยังผลให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ได้มีผู้อพยพลี้ภัยลี้ภัยหลั่งไหลเข้ามายังอินโดนีเซียเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงภายในและความปลอดภัยของประเทศ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียจึงไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากต้องพึ่งทหารอาสาสมัครอินโดนีเซียให้เข้าไปช่วยชาวติมอร์ตะวันออก อีกทั้งยังทำเพื่อรักษาเอกราชและความมั่นคงของชาติและความปลอดภัยของพลเมือง

ผู้ศึกษาเห็นว่าแถลงการณ์ฉบับนี้มีความสำคัญมากเพราะเป็นเอกสารทางราชการ และเป็นแถลงการณ์ที่แสดงถึงท่าทีและหลักการจากมุมมองของอินโดนีเซียโดยตรง นอกจากนี้แถลงการณ์ดังกล่าวยังได้แก้ต่างด้วยเหตุผลอันชอบธรรมว่าทำไมถึงส่งทหารอาสาสมัครเข้าไปในติมอร์ตะวันออก หลังจากที่ถูกนานาชาติประณามและกดดันในการกระทำความผิดดังกล่าวของอินโดนีเซีย ผู้เขียนเห็นว่าแถลงการณ์ฉบับนี้ได้สะท้อนถึงท่าทีและนโยบายต่างประเทศอินโดนีเซียในสมัยซูฮาร์โตต่อติมอร์ตะวันออกได้ในระดับหนึ่ง

จากการแบ่งกลุ่มดังกล่าว จะเห็นได้ว่างานวิจัยและหนังสือที่ได้ยกมาเหล่านี้ต่างมีเนื้อหาโดยรวมเกี่ยวกับประเทศอินโดนีเซีย และประเทศติมอร์ตะวันออก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยภาคนิพนธ์ฉบับนี้ได้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยและหนังสือที่กล่าวมานั้นก็มีความแตกต่างจากภาคนิพนธ์ฉบับนี้ในเรื่องของเวลา โดยภาคนิพนธ์ฉบับนี้ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันมากกว่า (ถึงปี ค.ศ.2008)